

ZUZA WIOROGÓRSKA
Katedra Informatologii
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski
e-mail: z.d.wiorogorska@uw.edu.pl
ORCID 0000-0003-1015-2000

REAKCJE MIĘDZYNARODOWEGO ŚRODO- WISKA BIBLIOTEKARSKIEGO NA APEL SBP W SPRAWIE WYKLUCZENIA ROSYJSKICH ORGANIZACJI I BIBLIOTEK Z IFLA

Zuza Wiorogórska, dr, adiunkt w Katedrze Informatologii na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, pełnomocniczka Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie ds. edukacji informacyjnej i komunikacji naukowej. Członkini SBP, ISKO oraz komitetu sterującego sekcji Library Theory and Research w IFLA. Członkini stowarzyszona grupy badawczej GERiCO (Groupe d'Etudes et de Recherche Interdisciplinaire en Information et Communication) na Uniwersytecie w Lille (Francja). Członkini rad programowych i doradczych międzynarodowych czasopism i konferencji.

Zainteresowania badawcze: edukacja informacyjna w kontekście międzykulturowym, użytkownicy informacji, otwarta nauka.

SŁOWA KLUCZOWE: Analiza treści. IFLA. SBP. Wojna rosyjsko-ukraińska.

ABSTRAKT: **Tezy/cel artykułu** – Celem badania jest dokumentacja ulotnych wiadomości (korespondencji mailowej) w ważnym historycznym momencie, jakim jest wojna rosyjsko-ukraińska. Artykuł ukazuje różnorodne opinie międzynarodowego środowiska biblioteczno-informacyjnego w reakcji na apel wystosowany przez SBP do władz IFLA. Pokazuje także szerszy kontekst, omawiając wybra-

ne oświadczenia dotyczące sytuacji w Ukrainie wydane przez inne organizacje branżowe, a także działania IFLA podczas Światowego Kongresu Federacji oraz Zgromadzenia Walnego w 2022 r. **Metody badań** – Do badania korespondencji mailowej wykorzystano analizę treści wzbogaconą o metodę typologiczną, a także o krytyczną analizę dyskursu. Badanie dopełniono zapisem z obserwacji uczestniczącej. **Wyniki i wnioski** – Przedstawiona analiza pokazuje, że wojna rosyjsko-ukraińska nie jest tematem jednakowo rozumianym i jednakowo istotnym dla wszystkich. Także nakładanie sankcji wobec rosyjskiego środowiska bibliotekarskiego spotkało się w większości ze sprzeciwem przedstawicieli różnych krajów, co zostało także wyrażone w oficjalnych oświadczeniach IFLA. W części analitycznej artykułu postarano się uzasadnić taki stan rzeczy. O ile poszczególne kraje były gotowe wydać twarde oświadczenia i apele, o tyle organizacje o zasięgu międzynarodowym, mające w swoich szeregach członków zarówno strony okupującej, jak i okupowanej, były wstrzemięźliwe. Relatywizm kulturowy odgrywa ważną rolę także w obliczu konfliktów zbrojnych. Pokazał to również materiał przeanalizowany dla celów tego artykułu.

WPROWADZENIE

24 lutego 2022 r. przed świtem wojska Federacji Rosyjskiej zaatakowały zbrojnie terytorium Ukrainy, nazywając ten atak we wszystkich oficjalnych przekazach medialnych „specjalną operacją wojskową”. Medialne przekazy zachodnie używały na początku terminu „rosyjska inwazja”, a następnie – i ten wydaje się być obecnie dominującym – terminu „wojna”.

Wojna trwała sześć miesięcy w momencie oddawania niniejszego artykułu do druku i nic nie wskazywało na jej rychłe zakończenie.

Konsekwencje: społeczne, ekonomiczne, geopolityczne, a przede wszystkim kryzys humanitarny, spowodowany koniecznością ucieczki z Ukrainy kilku milionów ludzi, głównie kobiet i dzieci narodowości ukraińskiej, są i bez wątpienia będą opisywane szeroko przez wiele lat. Podobnie jak skutki różnorodnych sankcji nakładanych przez Zachód¹ na Federację Rosyjską.

Część z nich ma charakter prawny i ekonomiczny, a część – symboliczny, polegający raczej na moralnym potępieniu osób czy instytucji popierających działania Federacji Rosyjskiej niż na wywołaniu rzeczywistych skutków.

Do tych ostatnich można zaliczyć np. zrywanie współpracy z rosyjskimi: partnerskimi miastami, instytucjami kulturalnymi czy ośrodkami naukowymi. Tego typu represje nie są wymierzone *ad personam* – chociaż jest to oczywiście kwestia dyskusyjna, bo często ich ofiarami są osoby, które osobiście mają opinię odrębną od tej reprezentowanej przez władze – ale

¹ Terminu „Zachód” używam tu w rozumieniu zaproponowanym przez (Czaja, 2007).

właśnie w instytucje, organizacje postrzegane jako ciała sprawcze, które – nie sprzeciwiając się otwarciu polityce swoich władz – postrzegane są jako jej zwolennicy.

Do tego typu przedsięwzięć o symbolicznym wymiarze należą także: apele, oświadczenia, sprzeciwy, listy protestacyjne publikowane przez różnorakie gremia, organizacje czy stowarzyszenia. W obliczu wojny prowadzonej w Ukrainie przez Federację Rosyjską pojawiło i pojawia się ich wiele, właściwie we wszystkich sektorach życia społecznego. Także środowiska bibliotekarskie czy – szerzej – te związane z bibliotekami i informacją naukową w aspekcie zarówno badawczym, jak i praktycznym – wydały szereg oświadczeń i wezwań.

APEL BIBLIOTEKARZY UKRAIŃSKICH

28 lutego 2022 r. Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotek wydało oświadczenie skierowane do Zarządu Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Libraries and Associations – IFLA) oraz do członków Federacji (UBA, 2022). Nakreśla ono sytuację w Ukrainie (co ważne, wtedy jeszcze z perspektywy tylko czterech pierwszych dni wojny), określa agresora i zawiera konkretną prośbę o wykluczenie Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich oraz wszystkich instytucji rosyjskich z członkostwa w IFLA. Tekst apelu (w j. ukraińskim i w j. angielskim) dostępny jest na stronie internetowej UBA, jednak ze względu na istotność treści poniżej zamieszczono pełny tekst. Ten i kilka innych, ważnych z punktu widzenia niniejszego artykułu oświadczeń, postanowiono zacytować w całości także ze względu na nieprzewidywalność i niestabilność kanałów internetowych – trudno przewidzieć, jak długo przetrwają oświadczenia opublikowane w sieci, natomiast artykuł w wydrukowanym czasopiśmie je zachowa. Tłumaczenia wszystkich cytowań i parafraz wykorzystanych w niniejszym artykule wykonane są przez jego autorkę.

Drodzy Przyjaciele i Koledzy,

trwa piąty dzień pełnej inwazji Rosji na Ukrainę, bombardowania lotnicze wielu miast i wsi całej Ukrainy, rosyjskie czołgi zbliżają się do Kijowa, Charkowa, rosyjskie grupy dywersyjne są na naszej ziemi. Okupanci ostrzeliwiają nie tylko infrastrukturę wojskową, ale także szkoły, muzea, biblioteki, szpitale, domy cywilne. W Czernihowie została zniszczona miejska biblioteka dla dzieci. Giną nasi dzielni obrońcy, cywile, w tym dzieci.

Według stanu na 27 lutego zginęło 352 Ukraińców, w tym 14 dzieci, 1684 – rannych, w tym 116 dzieci. Tysiące ludzi zostało zmuszonych do opuszczenia kraju.

W tych trudnych czasach bibliotekarze ukraińscy są razem ze wszystkimi ludźmi. Tam, gdzie to możliwe, biblioteki nadal świadczą swoje usługi użytkownikom, w tym usługi online. Biblioteki działają w cyberprzestrzeni przeciwko dezinformacji. Biblioteki prowadzą zajęcia z ratownictwa medycznego. W bibliotekach mieszczą się schroniska, ośrodki opieki dla osób przesiedlonych.

Ukrainę popiera cały cywilizowany świat. Otrzymaliśmy wiele listów poparcia od stowarzyszeń bibliotekarskich (w tym członków IFLA) oraz bibliotekarzy z różnych krajów. Otrzymujemy pomoc medialną w rozpowszechnianiu prawdziwych informacji o agresji Rosji na Ukrainę. Otrzymujemy pomoc w zakwaterowaniu ukraińskich uchodźców.

Jesteśmy wdzięczni wszystkim, którzy są z nami w tych trudnych dla naszego kraju i narodu czasach.

Zawód bibliotekarza zobowiązuje każdego, kto go wybrał do znajomości mediów. Bibliotekarze, jak nikt inny, muszą sprzeciwić się dezinformacji. Żałujemy jednak, że bibliotekarze rosyjscy i Stowarzyszenie Bibliotek Rosyjskich nie reagują na tę sytuację.

Aby zatrzymać tę krwawą wojnę, na Rosję nakładane są sankcje gospodarcze i inne. Jesteśmy przekonani, że sankcje w sferze kulturalnej są nie mniej ważne i przyspieszą upadek reżimu Putina w Federacji Rosyjskiej. W związku z tym apelujemy do Przewodniczącej i Zarządu IFLA o wsparcie bibliotekarzy ukraińskich i wykluczenie Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich oraz wszystkich instytucji kraju-agresora Rosji z członkostwa w IFLA oraz ich przedstawicieli ze wszystkich organów zarządzających IFLA.

Apelujemy do członków IFLA o poparcie naszego apelu i kierowanie ich do Przewodniczącej i Rady Zarządzającej IFLA.

Dzisiaj Ukraina walczy nie tylko o własną niepodległość i przyszłość swoich dzieci. Walczymy o przyszłość całego świata! Ukraińcy umierają za europejskie wartości! Wspierając Ukrainę, wspierasz demokratyczną przyszłość wszystkich krajów!

Chwała Ukrainie!

OŚWIADCZENIE IFLA DOTYCZĄCE SYTUACJI W UKRAINIE

IFLA opublikowała swoje oświadczenie pn. „IFLA Statement on Ukraine” 1 marca 2022 r. (IFLA, 2022). Tekst w oryginale (w j. ang.) dostępny jest na Portalu IFLA, poniżej tłumaczenie na j. polski:

IFLA solidaryzuje się z naszymi kolegami na Ukrainie – potępia wszelkie akty przemocy i łączy się z międzynarodową społecznością w wypowiedziach dotyczących tej sytuacji.

Łącząc się w proteście z międzynarodową społecznością bibliotekarską, IFLA pilnie apeluje do bibliotek na całym świecie o mobilizację na rzecz rozpowszechniania dokładnych informacji o konflikcie jako środka wspierania demokracji i wolności słowa. IFLA również prosi również biblioteki

o wsparcie wszelkich ukraińskich uchodźców we współpracy z organizacjami rządowymi i pozarządowymi. Powinniśmy być gotowi znaleźć praktyczne rozwiązania i być przygotowani do udzielenia Ukraińcom pomocy i wsparcia w miarę potrzeb.

Rada Zarządzająca IFLA

To oświadczenie, przesłane także na listę mailingową ifla-l, nie spotkało się, zgodnie z wiedzą autorki niniejszego artykułu, z jakimkolwiek odzewem subskrybentów listy. Nie przeszło ono jednak zupełnie bez echa. IFLA zamieściła swoje oświadczenie także w mediach społecznościowych, a konkretnie na swoim facebookowym profilu². Post uzyskał 175 „polubień” (reakcji), został udostępniony dalej 93 razy (przez: osoby prywatne, organizacje bibliotekarskie i różne biblioteki, ale jego udostępnienia nie były komentowane), zostawiono pod nim także 19 komentarzy. Właściwie wszystkie osoby komentujące zwracały uwagę na miałość oświadczenia, jego treść określano jako „elokwentną” (ang. *mealy-mouthed*), „bezzębną” (ang. *toothless*) czy „zbyt mało zdecydowaną”, zwracano też uwagę na fakt, że „akty przemocy” to w rzeczywistości brutalna inwazja i wojna, i że dokonuje tego konkretny kraj – Rosja, nazwy którego zabrakło w oświadczeniu.

WYBRANE APELE I OŚWIADCZENIA INNYCH, ZAGRANICZNYCH STOWARZYSZEŃ BIBLIOTEKARSKICH I BIBLIOTEK

W tym podrozdziale przedstawiono w kolejności chronologicznej i pokrótce omówiono wybrane zagraniczne apele i oświadczenia. Kluczem doboru zastosowanym przez autorkę były: a) oświadczenia wydawane przez organizacje międzynarodowe, b) przez organizacje krajowe, ale o szerokim zasięgu międzynarodowym, c) wspólne oświadczenia kilku organizacji krajowych, d) organizacje krajowe, których treść oświadczenia wykraczała poza słowa solidarności z Ukrainą, e) *casus* oświadczenia Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich. Chronologiczne zestawienie omówionych dokumentów przedstawia tabela 1. Wyczerpującą (aczkolwiek trudno jednoznacznie orzec czy kompletną) listę oświadczeń instytucji i stowarzyszeń działających w krajach Unii Europejskiej przedstawiono w marcowym Newsletterze EBLIDA (European Bureau of Library, Documentation and Information Associations) (EBLIDA, 2022a).

Pierwsze oświadczenie wydało 24 lutego 2022 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Włoskich. Napisano w nim o przerażeniu i niepokoju towarzyszącym obserwacji narastania wydarzeń na Ukrainie oraz o wyrażaniu solidarności z ludnością dotkniętą bombardowaniami i apelu „do euro-

² <https://www.facebook.com/IFLA.org> [dostęp: 12.03.2022].

pejskiej dyplomacji o zrobienie wszystkiego, co w jej mocy, aby uniknąć rozprzestrzeniania się konfliktu, który pozostawiłby po sobie jedynie dewastację i nędzę” (AIB, 2022).

28 lutego swoje oświadczenie wydało Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotek (UBA, 2022). Jego treść została omówiona wcześniej. Kolejne oświadczenia były mniej lub bardziej dosłowną odpowiedzią na ukraińskie.

Jeszcze tego samego dnia informację prasową wspólnie wydały organizacje działające pod auspicjami Komisji Europejskiej: EBLIDA, NAPLE (National Authorities on Public Libraries in Europe) oraz Public Libraries 2030 (projekt na rzecz rzecznictwa w zakresie bibliotek publicznych). Potępiły w nim „barbarzyński atak Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, poparły apel środowiska ukraińskiego w części nawołującej do rozpowszechniania dokładnych informacji o konflikcie, nie nawoływały jednak do zerwania współpracy ze środowiskiem rosyjskim (EBLIDA, 2022).

28 lutego wspólne oświadczenie wydały także biblioteki narodowe krajów nadbałtyckich, wzywając do zawieszenia członkostwa Federacji Rosyjskiej we wszystkich międzynarodowych organizacjach bibliotekarskich (LNB, 2022).

Także brytyjski CILIP opublikował oświadczenie 28 lutego (CILIP, 2022), wyrażając solidarność i wsparcie dla ukraińskich kolegów podczas zaistniałej rosyjskiej akcji wojskowej.

1 marca, tego samego dnia co oświadczenie IFLA, ukazało się oświadczenie Amerykańskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy (ALA, 2022), w którym ALA wyraziła solidarność z ukraińskimi kolegami, odpowiadając na ich apel (nie wspominając jednak ani o konflikcie, ani o Rosji) i przywołała 19. artykuł z Uniwersalnej Deklaracji Praw człowieka, „każdy człowiek ma prawo wolności opinii i wyrażania jej; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnej opinii, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice”.

2 marca oświadczenie wydał LIBER. Poza słowami wsparcia dla Ukrainy, używając słów „konflikt” oraz „wojna” (acz nie wspominając o Rosji), zapewnił o uważnym monitorowaniu sytuacji i swojej determinacji do zrobienia wszystkiego, aby pomóc ukraińskim naukowcom i studentom (LIBER, 2022).

Także 2 marca oświadczenie wydało Stowarzyszenie Bibliotek Rosyjskich (RBA, 2022). Tekst apelu (wyłącznie w j. rosyjskim) dostępny jest na stronie internetowej RBA, poniżej tłumaczenie na j. polski:

Szanowni Koledzy,

dzisiaj nie jest nam wszystkim łatwo żyć i pracować w tak szybko zmieniającym się świecie. Kilka dni całkowicie odmieniło znajomy świat, bardzo trudno jest przestawić się na codzienną pracę, na czynności zawodowe

w tym przepływie nowych informacji. **Ale w takich dniach praca bibliotek staje się niezwykle ważna!**³ Pamiętajmy, że biblioteki zawsze były i pozostają najważniejszymi instytucjami, niezależnie od opinii publicznej i aktualnych uwarunkowań politycznych. Staramy się robić wszystko, aby krok po kroku gromadzić i zachować to, co najważniejsze – zbiory, dziedzictwo kulturowe, informacje, które musimy przekazać kolejnym pokoleniom. Nasi czytelnicy nas potrzebują.

Musimy nadal robić swoje, co jest tak potrzebne społeczeństwu, nawet w najtrudniejszych czasach. Wspierać swoich współpracowników na całym świecie. Zachować wszelkie możliwe kontakty zawodowe. Szczególnie ważna jest dla nas pomoc w zachowaniu księgozbiorów bibliotek, które znalazły się w strefie wysokiego ryzyka. To ważne dla nas wszystkich, dla przyszłych pokoleń naszych czytelników. I – co najważniejsze – pamiętajmy, że życie ludzkie jest najwyższą wartością, wszyscy potrzebujemy pokoju jak najszybciej!

Teraz przyszedł czas na solidarność zawodową i wsparcie. Społeczność bibliotek rosyjskich pozostaje w kontakcie ze wszystkimi bibliotekami świata i jak zawsze jest gotowa do pracy i współpracy w naszej wspólnej szlachetnej sprawie.

Zarząd Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich

3 marca apel opublikowało Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP, 2022). Omówienie jego treści, a przede wszystkim reakcji, jakie wywołało znajduje się w następnym podrozdziale.

4 marca wspólne oświadczenie wydało Stowarzyszenie Bibliotekarzy Krajów Nordyckich (NLA, 2022), w którym apeluje o niezwłoczne zawieszenie wszelkiej współpracy z instytucjami reprezentującymi Federację Rosyjską, jednocześnie podkreślając, że „osoby rosyjskiego pochodzenia mieszkające w różnych krajach muszą czuć się mile widziane w bibliotece. Działanie Federacji Rosyjskiej nie jest ich winą”.

4 marca oświadczenie zatytułowane „Żadna wojna ani nawet odwet ekonomiczny nie uzasadnia dyskryminacji społeczeństwa ani odbierania mu prawa do uczestnictwa w kulturze” wydało Stowarzyszenie Bibliotekarzy Włoskich (AIB, 2022a). Jest to reakcja na oświadczenia innych organizacji działających w krajach europejskich (m.in. stowarzyszenia ukraińskiego, SBP i bibliotek narodowych krajów bałtyckich), krytykująca je i nazywająca chęć wykluczenia rosyjskich kolegów „niemądrym, rażąco dyskryminującym czynem, absurdalną formą cenzury, która uczyniłaby kulturę europejską i międzynarodową nieskończenie bardziej nieszczęśliwą”.

7 marca oświadczenie wydało Stowarzyszenie Bibliotekarzy Niemieckich (DBV, 2022), które poszło w swoim apelu o krok dalej – nie tylko opowiedziało się za wykluczeniem Rosjan z IFLA, ale także za zabronie-

³ To zdanie wytłuszczone w tekście w oryginale.

niem delegacji rosyjskiej wzięcia udziału w wydarzeniach i konferencjach organizowanych przez IFLA (z szacunku dla delegacji ukraińskiej). Było to wyjątkowo silne stanowisko w kontekście nadchodzącego Światowego Kongresu IFLA, który, po dwuletniej przerwie spowodowanej pandemią, odbył się w lipcu 2022 r. stacjonarnie, w irlandzkim Dublinie. DBV zaapelowało także do władz IFLA o szybką odpowiedź na apel Ukraińskiego Stowarzyszenia Bibliotek. Nie bez znaczenia w kontekście oświadczenia DBV pozostaje fakt, że obecną przewodniczącą IFLA jest Niemka, Barbara Lison.

Tabela 1. Podział chronologiczny omówionych apeli i oświadczeń stowarzyszeń bibliotekarskich i bibliotek

LUTY 2022	24/02	Stowarzyszenie Bibliotekarzy Włoskich
	28/02	Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotek / EBLIDA, NAPLE, Public Libraries 2030 (wspólnie) CILIP / Biblioteki Narodowe krajów bałtyckich
MARZEC 2022	01/03	IFLA / ALA
	02/03	Stowarzyszenie Bibliotek Rosyjskich / LIBER
	03/03	SBP
	04/03	Stowarzyszenie Bibliotekarskie Krajów Nordyckich (wspólnie) / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Włoskich (reakcja)
	07/03	Stowarzyszenie Bibliotekarzy Niemieckich

APEL SBP

3 marca 2022 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP) skierowało do IFLA apel dotyczący wykluczenia wszystkich rosyjskich organizacji i bibliotek z IFLA (SBP, 2022). Do IFLA została wysłana wersja w j. angielskim, poniżej pełny tekst w oryginale:

W wyniku brutalnej inwazji Rosji na Ukrainę zniszczeniu ulega doro-bek pokoleń, ginie tysiące ludzi, setki tysięcy zmuszonych jest do ucieczki i szukania schronienia. Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich potępia działania Rosji i wyraża swoją głęboką solidarność z całym Narodem Ukraińskim i naszymi Koleżankami i Kolegami – ukraińskimi bibliotekarzami.

Nie można obojętnie przejść wobec tak straszliwego łamania przez Rosję umów międzynarodowych i norm społecznych. Dlatego popieramy apel Stowarzyszenia Bibliotek Ukraińskich i wzywamy do wykluczenia wszystkich rosyjskich instytucji z członkostwa w Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich IFLA.

Wierzimy, że rosyjscy bibliotekarze, z którymi wielokrotnie spotykaliśmy się na forach dyskusyjnych, kongresach, sympozjach przynoszących

merytoryczną korzyść obu stronom, znajdują dużo siły i determinacji, by wyrazić swój sprzeciw wobec łamania zasad i norm przyjętych w cywilizowanych krajach w XXI wieku.

W imieniu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
dr Barbara Budyńska
p.o. Przewodniczącej SBP

Jak można przeczytać na Portalu SBP, apel został przesłany do przewodniczącej IFLA – Barbary Lison, Sekretarza Generalnego IFLA – Geralda Leitnera oraz dziesięciu członków Zarządu IFLA⁴, a także do wiadomości Ukraińskiego Stowarzyszenia Bibliotek oraz EBLIDA. Autorka 4 marca 2022 r. przesłała treść apelu na listę mailingową IFLA (ifla-l@ifla-lists.org) mającą ponad 5500 subskrybentów⁵ z całego świata.

Reakcje i dyskusja, jaka wywiązała się na liście mailingowej w odpowiedzi na treść apelu zaskoczyła nie tylko autorkę niniejszego artykułu, ale także IFLA Communication Team, który w wiadomości przesłanej na ifla-l 7 marca 2022 r., zaznaczył, że zazwyczaj wiadomości przesyłane na liście nie przynoszą tak wielu odpowiedzi (oryg. *normally, posts to the IFLA-L list do not generate so many replies*), zwracając uwagę na podniesiony współczynnik odrzuceń przez filtry spamu – zbyt wiele było wiadomości przechodzących przez ifla-l z tym samym tematem („Polish Librarians Association Appeal Regarding Excluding All Russian Organizations and Libraries from IFLA”) – i prosząc subskrybentów o wpisywanie nowego tematu swojej wiadomości, kiedy chcą odpowiedzieć na tę z apelem SBP⁶.

Reakcje międzynarodowego środowiska na apel SBP były różnorodne i dostarczyły ciekawego materiału, który warto poddać analizie uwypuklającej różne punkty widzenia i różnorodną ich argumentację. IFLA to federacja światowa, a co za tym idzie – wielokulturowa. Już Edward T. Hall w swojej słynnej książce *Poza kulturą* (Hall, 2001) pisał o relatywizmie kulturowym – to kultura determinuje zachowania człowieka i nie należy tych zachowań oceniać, tylko poznać kulturę, żeby je zrozumieć. Pisał też Hall o kontekście, którego poziom determinuje charakter komunikacji i jest podstawą wszystkich późniejszych zachowań.

⁴ Lista członków zarządu IFLA: <https://www.ifla.org/units/governing-board/committee/> [dostęp: 12.03.2022].

⁵ Informacja z wiadomości otrzymanej przez Autorkę (oraz wszystkich subskrybentów ifla-l) od IFLA Communication Team, moderatora listy mailingowej, 7 marca 2022 r.

⁶ Tamże.

METODA BADAŃ

Korespondencja mailowa ma nietrwały, ulotny charakter. Tym bardziej warto poddawać ją badaniom i publikować wyniki analiz jakościowych. Jedną z technik wykorzystywanych do analizy przekazów komunikacyjnych (a do tych można zaliczyć wiadomości przesyłane na listy mailingowe) jest analiza treści (Babbie, 2004; Given, 2008; O'Leary, 2017), która tutaj została wzbogacona także o metodę typologiczną, pozwalającą ustalić interesujące, z punktu widzenia badacza, kategorie, a także o krytyczną analizę dyskursu (Wodak & Meyer, 2001).

W analizie uwzględniono wykorzystane środki retoryczne, wybierając podejście zaproponowane przez Siegfrieda Jägera (2001), mając na uwadze słowa Gunthera Kressa, że „nie tylko jednostki, ale także instytucje i grupy społeczne mają określone wartości, które są wyrażane w języku w sposób usystematyzowany” (Kress, 1989, cyt. za Wodak & Meyer, 2001, s. 6).

CHARAKTERYSTYKA ANALIZOWANEGO KORPUSU

Analizie poddano 40 reakcji mailowych, przesłanych na listę ifla-l w odpowiedzi na Apel SBP w okresie między 4 a 9 marca 2022 r. (data przesyłania ostatnich wiadomości dotyczących tej sprawy). Tabela 2 przedstawia liczbowe zestawienie otrzymanych wiadomości w podziale na ich pochodzenie geograficzne.

Tabela 2. Podział geograficzny reakcji na Apel IFLA

Pochodzenie wiadomości	Liczba wiadomości
Europa	17 (z czego 12 z państw należących do UE)
Afryka	5
Ameryka Płd.	2
Ameryka Płn.	6
Azja	4
Australia i Oceania	3
Stanowisko agendy IFLA	1
Niezidentyfikowane	2
Razem	40

Spośród 40 wiadomości poddanych analizie, autorzy pięciu w pełni poparli apel wystosowany przez SBP. Byli to bibliotekarze z: Australii, Czech, Finlandii, Francji i Stanów Zjednoczonych. Siedem wiadomości

można uznać za neutralne w treści – ich autorzy nie wyrazili ani poparcia, ani sprzeciwu – czasem było to uznanie zrozumienia dla apelu wystosowanego przez SBP lub czyjeś na niego odpowiedzi, innym razem ogólne stwierdzenia na temat dążenia do pokoju i zaprzestania wszelkich wojen. Odpowiedzi zaklasyfikowane jako neutralne przesłało trzech respondentów ze Stanów Zjednoczonych i po jednym z: Kanady, Pakistanu, Sri Lanki i Wielkiej Brytanii.

Pozostałe 28 wiadomości zawierało jasny sprzeciw wobec apelu SBP o wykluczenie ze struktury IFLA przedstawicieli Federacji Rosyjskiej. W dalszej części artykułu przedstawiono elementy dyskursu i środki retoryczne, jakich autorzy wiadomości używali do argumentowania przedstawianych stanowisk.

Dla celów niniejszej analizy dokonano częściowej anonimizacji danych osobowych autorów wiadomości. Zazwyczaj opisano ich zawód (najczęściej: bibliotekarz) oraz kraj, w którym pracują (na podstawie afiliacji podanych w korespondencji lub adresów poczty e-mail). Z imienia i nazwiska przywołano tylko te osoby, które w IFLA pełniły lub pełnią istotne funkcje, w związku z tym można założyć, że ich doświadczenie w zarządzaniu Federacją nie pozostało też bez wpływu na treść ich reakcji.

Podczas analizy treści wyodrębniono sześć kategorii tematyczno-retorycznych i wokół nich pogrupowano reakcje przedstawione w tym podrozdziale. Są to: 1) odniesienia do innych konfliktów, 2) odniesienia do wcześniejszych działań IFLA w analogicznych sytuacjach, 3) zdecydowane sprzeciwy wobec wykluczaniu rosyjskich kolegów (kategoria oznaczona w analizie etykietą „palenie mostów / biblioteki ostoją wartości demokratycznych”), 4) wezwanie do mobilizacji w pomocy Ukraińcom zamiast wykluczania Rosjan (kategoria oznaczona w analizie etykietą „na pomoc Ukrainie”), 5) próby obrony milczących lub sprzyjających władzom postaw Rosjan lub dowody na niezrozumienie takich postaw (kategoria oznaczona w analizie etykietą „milczący bibliotekarze”), 6) próby wytłumaczenia zawilości historyczno-geopolitycznych lub dowody na niezrozumienie/nieznajomość tychże (kategoria oznaczona w analizie etykietą „tłumaczenie niuansów historii i geopolityki”).

ODNIESIENIA DO INNYCH KONFLIKTÓW

Wojna w Ukrainie jest, także geograficznie, bliska Polsce i krajom europejskim. Nie jest to jednak jedyny konflikt, który niedawno miał lub nadal ma miejsce na świecie i, w zależności od położenia geograficznego, także członkowie społeczności bibliotekarskiej postrzegają go różnie. Z 40 reakcji na apel SBP osiem odwoływało się w treści właśnie do innych wojen czy konfliktów zbrojnych w konkretnych krajach. Bibliotekarz akademicki z Pakistanu zwrócił uwagę, że wszyscy popełniający zbrodnie

wojenne powinni zostać ukarani, włączając: Stany Zjednoczone, Indie i Izrael. W podobnym tonie wypowiedziała się bibliotekarka akademicka z Nowej Zelandii, pisząc o: Stanach Zjednoczonych, Izraelu, Syrii „i innych”. Bibliotekarka z Egiptu zwróciła się z konkretnym twierdzeniem: „skoro prosicie IFLA o wykluczenie naszych rosyjskich kolegów, powinniście prosić już od dawna o wykluczenie także izraelskich”. Wykładowca akademicki z RPA zauważył, że nałożenie sankcji to „droga prowadząca śliskim zboczem”, bo czy wtedy nie trzeba także usunąć z IFLA bibliotekarzy z: Mjanmy, Chin, Syrii, Wenezueli „i wielu innych” tylko dlatego, że rządy ich państw są oskarżane o łamanie praw człowieka. Bibliotekarz akademicki z Finlandii przypomniał o rosyjskim szturmie Groznego w latach 1994-1995 podczas I wojny czecheńskiej. Bibliotekarka akademicka z Włoch oraz projektantka bibliotek z Australii nie wymieniły co prawda w swoich reakcjach nazwy żadnego kraju, ale obie napisały ogólnie, że wiele jest państw, także tych uznanych za demokratyczne, które atakują, doprowadzają do konfliktów, zatem czy należałoby ukarać bibliotekarzy ze wszystkich tych miejsc?

Warto zaznaczyć, że SBP nie przesyłało wcześniej oświadczeń, apeli o wykluczenie czy wsparcie dla bibliotekarzy podczas któregośkolwiek z wyżej wymienionych czy innych – niewymienionych tutaj – konfliktów.

ODNIESIENIA DO WCZEŚNIEJSZYCH DZIAŁAŃ IFLA W ANALOGICZNYCH SYTUACJACH

Alex Byrne, bibliotekarz z Australii i, co istotne, przewodniczący IFLA w latach 2005-2007, odniósł się do czasów II wojny światowej, braku potępienia działań nazistów przez Federację i nieodwołania Kongresu IFLA, który miał odbyć się w 1940 r. w Niemczech, świętując 500-lecie Biblii Gutenberga (w rezultacie nie odbył się jednak w ogóle). Peter Lor, profesor bibliotekoznawstwa z Uniwersytetu w Pretorii (RPA), Sekretarz Generalny IFLA w latach 2005-2008 przypomniał o ponownym przyjęciu bibliotekarzy niemieckich w szereg IFLA po II wojnie światowej oraz o czasach zimnej wojny, kiedy IFLA współpracowała z republikami sowieckimi oraz innymi państwami zależnymi od ZSRR. Z kolei Edgardo Civallero, bibliotekarz z Kolumbii, aktywny w różnych sekcjach IFLA od 2004 r. podzielił się swoimi obserwacjami na temat próby angażowania IFLA w politykę i międzynarodowe konflikty i przestrzegając przed tego typu działaniami, jako najbliższy sobie przykład podał prace nad deklaracją przeciwko Kuby z 2005 r.

PALENIE MOSTÓW / BIBLIOTEKI OSTOJĄ WARTOŚCI DEMOKRATYCZNYCH

Część wypowiedzi wyrażających sprzeciw wobec apelu SBP wnioskowała o niełączenie polityki z profesją bibliotekarza („nie możemy pozwolić, aby polityka czy akcje militarne wpływały na nasz zawód” – bibliotekarz z Egiptu; „bibliotekarze rosyjscy są tacy sami jak inni bibliotekarze na całym świecie, nie mają nic wspólnego z polityką i działaniami rządu” – wypowiedź niezidentyfikowanego pochodzenia; „dlaczego bibliotekarze mają cierpieć na skutek tego, co dzieje się pomiędzy tymi dwoma krajami?” – wypowiedź niezidentyfikowanego pochodzenia; „IFLA musiałaby wykluczyć wielu bibliotekarzy z wielu krajów, gdyby zacząć osądzać ich przez pryzmat działań ich władz” – bibliotekarka z Australii; „bibliotekarze nie są częścią tej wojny” – bibliotekarz z Ugandy; „nie usprawiedliwiam i nie zaprzeczam odpowiedzialności rosyjskich władz, ale bibliotekarze niekoniecznie są tożsami z władzami” – bibliotekarka z Włoch; „nie należy wykluczać z powodu urodzenia się w pewnym miejscu; wątpię, żeby bibliotekarze przyczyniali się do wojny; wierzymy i walczymy o komunikację, edukację i o lepszy świat” – bibliotekarka z Hiszpanii; „dlaczego wykluczać rosyjskich kolegów? Bibliotekarze na całym świecie szerzą wiedzę i dostęp do kultury, nie wyrażając osobistych opinii” – bibliotekarka z Włoch; „czy mamy wykluczyć wszystkich bibliotekarzy pracujących w niedemokratycznych krajach? W tych strasznych czasach powinniśmy pozostać zjednoczeni” – bibliotekarka z Włoch).

Pojawiły się też apele o niepalenie mostów („łatwiej je zburzyć niż odbudować” – bibliotekarka z Serbii; „jeśli ten apel zostanie przyjęty, stracimy bibliotekarzy rosyjskich na zawsze, nawet gdy kryzys się skończy” – bibliotekarz z Egiptu; „wykluczanie nie należy do naszych wartości” – bibliotekarz z Senegalu). Bibliotekarka z Nowej Zelandii zasugerowała, że to poszczególni członkowie powinni decydować, czy zostają w IFLA, czy nie, a nie odgórne wykluczenie. To raczej apel bardziej do sumień niż do ustrukturyzowanych organizacji.

Na osobną uwagę zasługuje stanowisko kierownictwa komitetu sterującego sekcji IFLA Libraries for Children and Young Adults. Spośród reakcji na apel SBP ta była jedyną podpisaną jako opinia agendy IFLA, a nie pojedynczych osób (z działalnością IFLA związanych lub nie). Wiadomość ta wyrażała troskę o dzieci i młodzież na całym świecie i podkreślała, że chociaż członkowie tej sekcji reprezentują różne kraje, kultury i religie, to ich wspólna praca służy młodym użytkownikom bibliotek. Sekcja wspiera Ukrainę, ale jednocześnie nie zamierza wykluczać rosyjskich kolegów i zapewnia, że będzie nadal ich włączała do swoich prac. List został podpisany przez przewodniczącą Sekcji pochodzącą ze Stanów Zjednoczonych, sekretarza Sekcji – Niemca oraz członkinię – Włoszkę. Nie bez znaczenia może być tu fakt, że w komitecie sterującym tej sekcji znajduje

się dwoje Rosjan. Można zatem potraktować tę reakcję także jako ich bezpośrednie wsparcie.

NA POMOC UKRAINIE

W kilku wypowiedziach wyrażono sprzeciw wobec wykluczania bibliotekarzy rosyjskich, jednocześnie nawołując do zorganizowania wsparcia dla bibliotekarzy ukraińskich („co robią bibliotekarze i biblioteki rosyjskie, aby wspomóc bibliotekarzy i biblioteki w Ukrainie? Może przeoczyłam oświadczenia, komentarze itp. wyrażające wsparcie i plany pomocy?” – bibliotekarka ze Stanów Zjednoczonych; „nie ma mowy o wykluczeniach w naszej profesji. Jesteśmy wspólnotą. Jeśli istnieją jakieś plany pomocy kolegom w Ukrainie, przejdźmy do nich” – bibliotekarz z Indii; „jako ludzie kultury, biblioteki i bibliotekarze nie powinni być wciągani na wąską ścieżkę segregacji i nienawiści. Zamiast zajmować negatywne stanowisko wobec naszych kolegów w Rosji, powinniśmy pracować nad wspieraniem bibliotekarzy zarówno ukraińskich, jak i rosyjskich, zachęcając do współczucia i pracując nad wspólnym wysiłkiem, który położy kres wojnie” – bibliotekarz z Libanu). W tym kontekście głos z Francji, pytający „czy sądzicie, że w Ukrainie funkcjonują jeszcze biblioteki?” był ostry, ale, wnioskując z nieodległej historii niszczenia bibliotek (np. Biblioteka Literatury Ukraińskiej w Moskwie, biblioteki w Sarajewie czy Mosulu, archiwum rękopisów w Timbuktu), nie bezzasadny.

MILCZĄCY BIBLIOTEKARZE

Jako że SBP w swoim apelu zwróciło się także do bibliotekarzy rosyjskich z wiarą, że znajdą oni siłę, by wyrazić swój sprzeciw, część reakcji podniosła też ten wątek. Warto nadmienić, że SBP opublikowało apel 3 marca, natomiast dzień później władze Federacji Rosyjskiej wprowadziły surowe prawo przewidujące karę więzienia do 15 lat wobec osób, które zostaną uznane za winnych „świadomego rozpowszechniania fałszywych informacji” na temat sił zbrojnych Rosji, a do 20 lat za przeciwstawienie się działaniom Rosji (PAP, 2022). Kilka reakcji odnosiło się bezpośrednio do nowego prawa („bibliotekarze rosyjscy mają teraz prawny zakaz opisywania tego, co dzieje się w Ukrainie. Mam nadzieję, że pewnego dnia słowa ‘pierestrojka’ i ‘głasność’ wrócą do ich słownika” – bibliotekarz w Wielkiej Brytanii; „z całym szacunkiem, ale to nierealne oczekiwać od rosyjskich bibliotekarzy wydawania oświadczeń czy komentarzy” – naukowiec z RPA).

W niektórych wiadomościach można zauważyć nieznaną czy niezrozumienie niuansów sytuacji przez ich autorów. Twierdzenia, że bi-

bioteki rosyjskie mają do odegrania ważną rolę w dostarczaniu obiektywnych informacji (bibliotekarka z Włoch), że należy opowiadać się za wartościami demokratycznymi i wspierać tych z Rosji, którzy walczą o wolności i pokój (bibliotekarka z Portugalii), że „teraz, gdy Kreml zablokował korzystanie z Facebooka, YouTube’a i Twittera w Rosji, organizacje kulturalne mają do odegrania jeszcze ważniejszą rolę w zapewnieniu obywatelom Rosji dostępu do informacji” (badaczka z Holandii), czy że biblioteki i bibliotekarze są niezależni (bibliotekarka z Francji) pokazują, jak mała jest wiedza na temat ścisłego połączenia w Rosji struktur państwowych z kulturą i nauką, czego dowodem może być np. list poparcia stanowiska prezydenta Rosji w sprawie Ukrainy i Krymu, podpisany przez 511 osobistości świata kultury, opublikowany w październiku 2017 r. na stronie Ministerstwa Kultury Federacji Rosyjskiej (MKRF, 2017). List ten podpisało także kilkunastu dyrektorów najważniejszych rosyjskich bibliotek. Opisała tę aktywność i przesłała link do ww. listu bibliotekarka z Ukrainy, jako jedną z reakcji na apel SBP oraz dowód na to, że biblioteki i bibliotekarze rosyjscy są częścią procesu wojennego. Rosyjskie serwisy informacyjne podawały na początku marca 2022 r. informacje o ponad 150 przedstawicielach kultury Federacji Rosyjskiej popierających stanowisko Władimira Putina w sprawie przeprowadzenia operacji specjalnej na Ukrainie (Akimov, 2022), co wskazywałoby na istnienie analogicznego do krymskiego listu poparcia. Nie został on póki co opublikowany na stronie Ministerstwa Kultury. Natomiast na stronie Rosyjskiego Sojuszu Rektorów 4 marca 2022 r. opublikowano oświadczenie podpisane przez kilkuset rektorów uczelni rosyjskich. Napisano w nim, m.in.:

Bardzo ważne w tych dniach jest wspieranie naszego kraju, naszej armii, która broni naszego bezpieczeństwa, wspieranie naszego prezydenta, który podjął być może najtrudniejszą decyzję w swoim życiu, decyzję trudną, ale konieczną. Ważne jest, aby nie zapominać o naszym podstawowym obowiązku, jakim jest nauczanie naszych uczniów patriotyzmu i dążenia do pomocy ojczyźnie (Российский Союз ректоров, 2022).

O jego istnieniu wspominał także Iwan Wyrpajew, rosyjski reżyser mieszkający w Polsce, w wywiadzie udzielonym „Gazecie Wyborczej” (Bieliashyn, 2022), mówiąc o znanych mu rektorach rosyjskich szkół wyższych i akademii teatralnych, którzy zostali zmuszeni to oświadczenie podpisać.

Reakcją na to oświadczenie było wykluczenie rosyjskich uczelni ze stowarzyszeń międzynarodowych (np. European University Association – EUA – wykluczyła 12 członków-sygnatariuszy oświadczenia) (EUA, 2022), a także zawieszanie współpracy naukowej z uczelniami rosyjskimi – np. w Polsce poprzedzone apelem do środowisk akademickich i elit

intelektualnych w związku z agresją Rosji na Ukrainę wydanym wspólnie przez dziewięć instytucji przedstawicielskim nauki i szkolnictwa wyższego (KRASP, 2022).

To wtrącenie jest o tyle istotne z punktu widzenia głównego tematu niniejszego artykułu, że dotyczy także zawieszenia współpracy z Rosją prowadzonej dotąd przez biblioteki akademickie w wielu krajach.

O działalności bibliotekarzy rosyjskich na anektowanym Krymie pisał też w swojej reakcji wspomniany wcześniej Alex Byrne w kontekście corocznych konferencji tam organizowanych („Crimea. World Professional Forum”) – przed 2014 r. przez Ukrainę, a następnie przez Rosję, która przejęła organizację konferencji, nie zmieniając ani jej nazwy, ani miejsca obrad.

Na ciekawy aspekt zwraca uwagę bibliotekarka ze Stanów Zjednoczonych – „z jakiegoś powodu, o ile mi wiadomo, rosyjscy bibliotekarze nie stanęli w otwartej solidarności ze swoimi kolegami w Polsce i na Ukrainie, nawet jako grupa anonimowa. Jeśli w pewnym momencie zdecydują się wypowiedzieć przeciwko wtargnięciu, nie byłabym skłonna ich sankcjonować (...) uważam, że wiarygodność IFLA jest bardziej zagrożona, jeśli nie wyda ona obecnie mocnego oświadczenia solidarności z bibliotekarzami polskimi i ukraińskimi oraz przeciwko Rosjanom. Stanowisko to powinno być wąskie i skierowane wyłącznie na obecną sytuację, a jego utrzymanie trwać do czasu oświadczenia naszych rosyjskich kolegów przeciwko militarnemu atakowi sąsiada i atakowaniu ludności cywilnej”. Wyjaśnia także, w czym tkwi sedno sankcji, a czego zrozumienia nie widać w zdecydowanej większości reakcji na apel SBP, „myślę, że ci rosyjscy bibliotekarze, którzy są przeciwni temu, co dzieje się na Ukrainie, w rzeczywistości skorzystaliby na sankcjach ze strony IFLA. Dałoby im to punkt do dyskusji w rozmowach z kolegami”. Również Alex Byrne zwraca uwagę, że sankcje nałożone na Rosję i organizacje rosyjskie muszą dotyczyć także sektora informacji i bibliotek oraz udziału w wydarzeniach, jednocześnie przypominając, że w czasach sowieckich wielu było odważnych rosyjskich bibliotekarzy, którzy przechowywali wydawnictwa drugiego obiegu.

Tę część analizy niech zamknie (jedyne w całej dyskusji) głos z Rosji. Bibliotekarka z Centralnej Publicznej Biblioteki Majakowskiego w Sankt Petersburgu, zaangażowana w prace IFLA od 1993 r., jak sama to opisała, odpisała na reakcję bibliotekarki z Włoch, która twierdziła, że nie można wykluczać bibliotekarzy z Rosji tylko dlatego, że nie sprzeciwiają się swoim władzom. Napisała „mam nadzieję, że w czasach, kiedy paraolimpijczycy, a nawet koty są wykluczane i dyskryminowane tylko dlatego, że są Rosjanami lub urodzili się w Rosji, IFLA wybierze uczciwą i rozsądną drogę”.

TŁUMACZENIE NIUANSÓW HISTORII I GEOPOLITYKI

Czwartego dnia przesyłania reakcji na apel SBP pojawiły się silne głosy wsparcia, tłumaczące niuanse związane z wykluczeniem bibliotekarzy rosyjskich z IFLA i – szerzej – z nakładaniem sankcji na wiele sektorów działalności Federacji Rosyjskiej.

Bibliotekarz z Finlandii, zaznaczając, że nie ma nic przeciwko rosyjskim kolegom i że to nie oni prowadzą wojnę w Ukrainie, wyjaśniał: „jeśli przyjmujemy postawę, że Rosjanie w tej sytuacji mogą współpracować z nami w naszej dziedzinie tak, jakby nic się nie stało, to czy nie powinno to konsekwentnie dotyczyć wszystkich wspólnych działań ekspertów we wszystkich branżach? Dlaczego kraje zachodnie nałożyły sankcje na handel, bankowość, transport itp.?”

Bibliotekarz z Czech przyrównał wojnę Rosji w Ukrainie do II wojny światowej, pytając retorycznie: „czy wyobrażacie sobie udział niemieckich organizacji zawodowych – oficjalnie uznanych przez reżim nazistowski – w działalności bibliotek lub innych organizacji zawodowych w Stanach Zjednoczonych w czasie II wojny światowej? – Dlatego trudno sobie wyobrazić kontynuację współpracy z organizacjami rosyjskimi, które nie dystansują się od rosyjskiej agresji na Ukrainę. Można przypuszczać, że są rosyjscy koledzy, którzy prywatnie dystansują się od działań wojennych rosyjskiego rządu, jednak w publicznych komunikatach spotkałem się z odmiennym stanowiskiem”.

Do dyskusji włączył się także bibliotekarz z polskiej Biblioteki Narodowej, podkreślając, że wykluczenie bibliotekarzy rosyjskich jest uzasadnione także tym, że biblioteki w Rosji są pod całkowitą kontrolą prezydenta oraz rządu, a także, powołując się na Rezolucję Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 68/262, że rosyjscy bibliotekarze i organizacje bibliotekarskie (wśród nich aktywni członkowie IFLA) organizują konferencję na Krymie, który został nielegalnie anektowany przez Federację Rosyjską w 2014 r.

Podsumowaniem przedstawionej analizy niech będzie cytata z wiadomości wysłanej przez bibliotekarza z Finlandii – już nie na listę mailingową ifla-l, ale bezpośrednio do autorki niniejszego artykułu. W treści tej wiadomości wyrażona jest frustracja i bezradność w obliczu ignorancji środowiska bibliotekarskiego, jak rozumiem brak zrozumienia dla apelu o wykluczenie bibliotekarzy rosyjskich nadawca.

„Niestety, wydaje się, że geopolityka i wpływ totalitaryzmu na ludzi pod tym reżimem jest rozumiany tylko w krajach okupowanych przez Rosję sowiecką lub w inny sposób jej podporządkowanych jako satelity lub pozornie wolnych, jak Finlandia, ale ściśle z nią współpracujących na mocy ‘traktatów o współpracy’”.

Jednak adresatka tej wiadomości w postawach wyrażonych w przeanalizowanych reakcjach na apel SBP zauważyła nie tylko ignorancję, ale przede wszystkim cechy relatywizmu kulturowego oraz kontekstu sytuacyjnego i środowiskowego, o których pisał Hall, zauważając, iż uniwersalną cechą systemów informacyjnych jest to, iż na znaczenie składa się: komunikacja, dawniejsze doświadczenia odbiorcy (kontekst wewnętrzny) oraz sytuacja (kontekst zewnętrzny) (Hall, 2001).

Wszak w swojej autobiograficznej powieści (wydanej we Francji w 2008 r., w tłumaczeniu polskim – w 2022 r.) Annie Ernaux, jedna z najbardziej utytułowanych i docenianych francuskich pisarek, napisała:

wojny na świecie biegły swoim torem. Zainteresowanie nimi było odwrotnie proporcjonalne do czasu ich trwania i odległości, która nas od nich dzieliła, przede wszystkim zaś zależało od tego, czy brały w niej udział kraje Zachodu. Nikt nie pamiętał, od jak dawna Irańczycy i Irakijczycy wzajemnie się zabijają, a Rosjanie próbują zapanować nad Afganistanem. Jeszcze mniej wiedziano o przyczynach tych wojen. Byliśmy niemal pewni, że sami uczestnicy starć też ich nie znali. Bez przekonania podpisywało się petycje w sprawie zakończenia konfliktów, których powodów się nie pamiętało (Ernaux, 2022, s. 155).

PODSUMOWANIE I ROZSZERZENIE KONTEKSTU

PRZEDSTAWICIELE FEDERACJI ROSYJSKIEJ W STRUKTURACH IFLA

W kontekście omówionych powyżej apeli wystosowanych przez SBP i inne organizacje, wzywających do wykluczenia wszystkich rosyjskich instytucji z członkostwa w IFLA, warto wspomnieć, jak dużą liczbę organizacji i bibliotekarek oraz bibliotekarzy rosyjskich takie wykluczenie miałyby dotknąć.

Według informacji podanych na Portalu IFLA (stan na marzec 2022 r.) do Federacji należy 13 organizacji rosyjskich⁷. Są to, poza Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Rosyjskich i głównymi rosyjskimi bibliotekami: Narodową i Państwową, biblioteki specjalistyczne i inne stowarzyszenia bibliotekarskie. W strukturach IFLA (sekcjach, grupach, dywizjach, komitetach) działa 23 Rosjanek i Rosjan, z czego jedna osoba jest przewodniczącą sekcji, jedna – koordynatorem informacji w sekcji (ważna funkcja – w skład każdej sekcji IFLA wchodzi zarząd: przewodniczący, koordynator informacji, sekretarz oraz członkowie komitetu sterującego), a jedna – członkiem nowo utworzonego europejskiego Komitetu Regionalnego IFLA. Szczegółową listę rosyjskich instytucji oraz członków zawiera Aneks 1.

⁷ https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/ifla-members-and-association-affiliates_2022-03-01.pdf [dostęp: 12.03.2022].

WCZEŚNIEJSZE DZIAŁANIA SBP NA FORUM KRAJOWYM I MIĘDZYNARODOWYM

W kontekście omawianych apeli, a zwłaszcza tego, który wydało polskie stowarzyszenie, warto też spojrzeć krytycznie wstecz na dotychczasową aktywność SBP. Zgodnie z wiedzą autorki niniejszego artykułu Stowarzyszenie nigdy wcześniej nie wystosowywało podobnych apeli w przypadku innych konfliktów zbrojnych, np. tych, o których wspominali autorzy analizowanej korespondencji w odpowiedzi na apel dotyczący sytuacji w Ukrainie.

Także na forum krajowym, chociażby w ostatnich pięciu latach, SBP nie zajmowało wyraźnego stanowiska – popierającego lub wyrażającego sprzeciw – w kwestiach polityczno-społecznych mających konsekwencje także dla środowiska pracowników i użytkowników bibliotek. Choćby w temacie: ograniczania praw kobiet w Polsce (a przecież większość kadry bibliotek to kobiety), strajku nauczycieli (a przecież bibliotekarze szkolni mają status nauczycieli), nowelizacji listy lektur szkolnych, nagłych, niekonsultowanych zmian dokonywanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki na wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (a przecież SBP prowadzi duże wydawnictwo edukacyjne i naukowe), czy planowanej nowelizacji ustawy prawa oświatowego.

Wreszcie, wystosowując mocny apel, w którym wzywa się rosyjskich bibliotekarzy do wyrażania swojego sprzeciwu wobec łamania zasad i norm przyjętych w cywilizowanych krajach w XXI w., nie należy zapominać, że w krajach niedemokratycznych kultura i edukacja nie są niezależne, tylko sterowane przez władze i nie wymagać niemożliwego, a także nie zapominać o własnych błędach przeszłości. W czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, niecałe 40 lat temu, w 1983 r., SBP wstąpiło do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON), organizacji powołanej przez komunistyczne władze w celu uzyskania poparcia społecznego dla polityki PZPR (Konieczna, 2017, s. 85), co poskutkowało masowym wystąpieniem członków z szeregu stowarzyszenia w geście protestu (Mężyński, 1992) i zostawiło ryse na wizerunku SBP na długie lata.

ZAKOŃCZENIE

16 marca 2022 r., w 21. dniu wojny, Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotek wydało drugie oświadczenie (UBA, 2022a), w którym napisało o braku odpowiedzi ze strony IFLA, podkreślając, że w oświadczeniu IFLA brak nazwania kraju-agresora. Wyraziło także wdzięczność dla innych stowarzyszeń bibliotekarskich za poparcie jego pierwszego apelu. Podkreśliło, że rosyjskie wojsko bombarduje też obiekty cywilne, w tym biblioteki. Apel kończy się stwierdzeniem, że milczenie i neutralność zarządu IFLA

jest nie do przyjęcia i ponownym wezwaniem do wyłączenia Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich i wszystkich instytucji rosyjskich i ich przedstawicieli z członkostwa w IFLA i organów zarządzających Federacją.

21 marca Rada Zarządzająca IFLA wydała oświadczenie pn. „Odpowiedź IFLA na sytuację w Ukrainie” (IFLA, 2022a). Nie pada w nim słowo „wojna” czy „inwazja”, nadal jest mowa o konflikcie i solidaryzowaniu się z kolegami w Ukrainie i przyłączaniu się do społeczności międzynarodowej w pilnym wezwaniu do zawieszenia broni. W oświadczeniu odpowiedziano też na apel o wykluczenie rosyjskich członków z szeregów Federacji. Zaczęto od ogólnego stwierdzenia, iż „nie może być intencją wykluczanie bibliotek i bibliotekarzy ze względu na ich narodowość, czy też ich izolowanie. Jest to szczególnie ważne, gdy korzystanie z indywidualnej wolności słowa wiąże się z dużym ryzykiem osobistym”, a następnie przedstawiono konkrety:

„Rada Zarządzająca IFLA omówiła korespondencję i żądania dotyczące wykluczenia rosyjskich Członków IFLA. Zgodnie ze Statutem, obecnie nie są spełnione warunki wykluczenia i brakuje niezbędnych dowodów, że Członkowie zachowują się w sposób, który stanowiłby ważny powód do ich wykluczenia. Decyzja ta została podjęta jednogłośnie na nadzwyczajnym posiedzeniu Rady Zarządzającej w piątek, 18 marca 2022 r. Rada Zarządzająca zdecydowała również, że IFLA nie będzie uczestniczyć w żadnych wydarzeniach, wirtualnych lub stacjonarnych, organizowanych w Federacji Rosyjskiej, dopóki sytuacja nie zostanie pokojowo rozwiązana”.

Oświadczenie zamyka zapewnienie o aktywnym angażowaniu się IFLA w działania wielu międzynarodowych organizacji, skupionych na zagrożeniach dla: dziedzictwa kulturowego, budynków bibliotecznych, zbiorów i ludzi oraz o współpracy z Ukraińskim Stowarzyszeniem Bibliotekarskim.

Nadal nie wiadomo, ile oświadczeń i apeli otrzymała w sumie wcześniej i później IFLA w sprawie sytuacji w Ukrainie i/lub wykluczenia Rosjan, gdyż nie podała jak dotąd do publicznej wiadomości informacji ani o liczbie czy krajach pochodzenia takich apeli, ani o ich treści.

Na profilu IFLA na Facebooku, opublikowane oświadczenie zostało skomentowane 93 razy, już właściwie tylko przez oburzonych przedstawicieli ukraińskich bibliotek (są jeszcze tylko dwa komentarze z Polski).

Fakt, że dla IFLA temat wykluczania rosyjskich członków został zamknięty wydaniem marcowego oświadczenia potwierdziły wydarzenia na Światowym Kongresie Federacji, który odbył się w lipcu 2022 r. w Dublinie oraz na walnym zgromadzeniu, które miało miejsce online 25 sierpnia 2022 r. Dane zebrane dzięki obserwacjom uczestniczącym autorki w obu spotkaniach dopełnią analizę marcowych oświadczeń i reakcji na nie.

Podczas ceremonii otwarcia Kongresu w Dublinie⁸, prowadzonej w konwencji różnorodności językowej (IFLA ma siedem oficjalnych języków: angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański, niemiecki i rosyjski) wystąpił Mikhail Afanasyev, członek Rady Zarządzającej IFLA, przewodniczący Stowarzyszenia Bibliotek Rosyjskich i dyrektor Rosyjskiej Państwowej Historycznej Biblioteki Publicznej. Wystąpił online, na Kongres nie przyjechali żadeni reprezentanci Federacji Rosyjskiej. Jakby na usprawiedliwienie prowadzący ceremonię poprzedził to wystąpienie komentarzem, aby mieć świadomość, iż język rosyjski to nie Rosja. Afanasyev bynajmniej nie wygłaszał ważnego oświadczenia – zapowiadał występ zespołu muzyki celtyckiej uświetniającego otwarcie Kongresu. Sala, w której zgromadziło się niemal 2000 uczestników, nie zareagowała.

Na prośbę komitetu sterującego nowo powstałej w strukturach IFLA europejskiej dywizji regionalnej w programie Kongresu uwzględniono specjalną sesję (sesja 127) pn. „European Libraries in a Time of War” (pol. „Europejskie biblioteki w czasie wojny”). Wystąpił na niej Ismet Ovčina, dyrektor Narodowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Sarajewie, której historyczny budynek został zbombardowany dokładnie 30 lat temu, 25 sierpnia 1992 r., a zniszczeniu uległa większość zbiorów z dwumilionowej kolekcji. Ovčina pokazał tamte zniszczenia oraz żmudny proces odbudowy. Podkreślił, że do dziś nikt za to nie odpowiedział. Drugą prelegentką była Oksana Boiarynowa z Ukraińskiego Stowarzyszenia Bibliotek, która pokazała, co robią dla społeczeństwa w czasie wojny biblioteki w Ukrainie – te, które ocalały (do lipca 2022 r. zniszczono ponad 60 placówek) oraz te, które mają jeszcze pracowników. W trakcie dyskusji po prezentacjach Boiarynowa oraz Tetyana Batanowa z Ukraińskiej Biblioteki Narodowej (jedyne reprezentantki Ukrainy na Kongresie) próbowały wytłumaczyć, dlaczego tak ważne jest wykluczenie rosyjskich członków ze struktur IFLA, powołując się m.in. na przywoływane wcześniej w niniejszym artykule listy poparcie dla aneksji Krymu w 2014 r. oraz inwazji zbrojnej w 2022 r. Obecna na sesji przedstawicielka Rady Zarządzającej IFLA powtórzyła, że statut Federacji nie pozwala na takie działanie.

Batanowa była także autorką plakatu pt. „Libraries in the time of War 2014-2022. Cultural genocide committed by Russia” (pol. „Biblioteki w czasie wojny 2014-2022. Kulturowe ludobójstwo popełniane przez Rosję”), zaprezentowanego na sesji wśród 168 innych posterów z całego świata.

Temat Ukrainy nie został ponadto poruszony w trakcie Kongresu podczas żadnej z oficjalnych sesji prowadzonych przez przewodniczącą IFLA lub członków Rady Zarządzającej Federacji.

⁸Nagranie z ceremonii otwarcia dostępne online: <https://www.youtube.com/watch?v=YS6yg48pclQ> [dostęp: 26.08.2022].

Walne zgromadzenie IFLA odbyło się 26 sierpnia 2022 r. w formule online⁹. W przedstawionym wcześniej porządku obrad¹⁰ nie było punktu bezpośrednio dotyczącego wojny rosyjsko-ukraińskiej, nie wspomniała o niej także Przewodnicząca Federacji w swoim przemówieniu. W punkcie Wnioski i uchwały Stowarzyszenie Bibliotekarzy Krajów Nordyckich zaproponowało przyjęcie Wniosku pn. „A common basis of values for IFLA” (pol. „Wspólny fundament wartości dla IFLA”) [Wniosek 11.3 porządku obrad]. W zaproponowanej wersji nosił on brzmienie:

„Proponujemy Radzie Zarządzającej wzmocnienie naszej federacji poprzez sformułowanie wspólnych podstaw wartości, takich jak przejrzystość, odpowiedzialność i uczciwość, w tym mechanizmu zgłaszania nieprawidłowości, odpowiedniej komunikacji oraz sposobów reagowania na wojny i konflikty”.

W trakcie dyskusji nad zgłoszonym wnioskiem, uwzględniając także głosy uczestników (wyrażane na czacie zgromadzenia), że IFLA jest zbyt różnorodna, aby wydać jednolite stanowisko w sprawie wojny czy konfliktu, skupiono się nad potrzebą poprawy komunikacji i przejrzystości. W ostatecznym brzmieniu, poddanym pod głosowanie, fragment o sposobach reagowania na wojny konflikty został usunięty, a wniosek przyjęty zdecydowaną większością głosów (94,7% zgromadzonych – 888 głosów), przy 49 głosach sprzeciwu oraz 69 wstrzymujących się.

O ile można mieć wątpliwości, czy poddane analizie w niniejszym artykule 40 reakcji mailowych na apel SBP, 19 czy 93 komentarze pod postem na Facebooku, kilkadziesiąt dalszych udostępnień to wystarczająca próba badawcza do określenia reakcji całego środowiska bibliotekarskiego na wojnę toczoną w Ukrainie przez Rosjan, o tyle przeanalizowane chronologicznie w niniejszym artykule postępowanie IFLA, która w swojej Strategii na lata 2019-2024 (IFLA, 2022b) jako pierwszy kierunek strategiczny wyznaczyła wzmocnienie światowego głosu bibliotek, jasno wskazuje na niechęć zabrania zdecydowanego głosu w sprawie tego konfliktu zbrojnego. I o ile w marcu, po niecałym miesiącu wojny, kiedy różne stowarzyszenia i organizacje opublikowały pierwsze apele, a IFLA, tłumacząc swoją decyzję zapisami statutowymi, nie zdecydowała się wykluczyć Rosjan, można było jeszcze mieć wątpliwości co do pochoptności takich działań i liczyć na ich zmianę, choćby pod wpływem decyzji podejmowanych przez inne międzynarodowe organizacje czy Unię Europejską, o tyle *de facto* przemilczenie sprawy podczas Kongresu i walnego zgromadzenia

⁹ Nagranie z walnego zgromadzenia dostępne online: <https://www.ifla.org/news/ifla-general-assembly-2022-hybrid/> [dostęp: 31.08.2022].

¹⁰ Porządek obrad dostępny online: <https://www.ifla.org/2022-general-assembly/> [dostęp: 26.08.2022].

odbywających się po pół roku wojny, tych wątpliwości zostały rozwiązane – IFLA – bibliotekarski głos świata – nie chce opowiadać się po żadnej stronie konfliktu i nie wskazuje agresora w tej wojnie.

ANEKS 1 – FEDERACJA ROSYJSKA W STRUKTURACH IFLA
(stan na marzec 2022 r.)

A. Członkowie instytucjonalni IFLA (zapis nazw w j. ang. nazw podany za Portalem IFLA)

Russian Federation Library Assembly of Eurasia (LAE)
National Library Association "Libraries of the Future" (NALF)
Russian Library Association
Boris Yeltsin Presidential Library
Federal Assembly, Parliament of the Russian Federation, Parliamentary Library
M.I. Rudomino All-Russia State Library for Foreign Literature (VGBIL)
National Library of Russia
Russian Academy of Sciences Library
Russian National Public Library for Science and Technology
Russian State Art Library (RSAL)
Russian State Library
Russian State Library for the Blind (RGSB)
Russian State Library for Young Adults

B. Członkowie dywizji, sekcji i innych grup IFLA (kolejność alfabetyczna, transliteracja nazwisk oraz afiliacje podane w j. ang. za Portalem IFLA)

Afanasyev Mikhael – President, *Russian Library Association* – członek komitetu sterującego sekcji Management of Library Associations.
Aleksieeva Maria – *Head of the International Relations Department, Russian State Library for Young Adults* – członkini komitetu sterującego sekcji Libraries for Children and Young Adults.
Beliakova Daria – Director, *Rudomino Academy (library's educational center) M.I. Rudomino All-Russia State Library for Foreign Literature* – członkini komitetu sterującego sekcji Continuing Professional Development and Workplace Learning.
Chazova Svetlana – *Head of the Information Library Center, International Gymnasium of the Skolkovo Innovation Center* – członkini komitetu sterującego sekcji School Libraries.
Duda Vadim, *Director General, Russian State Library* – członek Europe Regional Division.
Elfimova Galina – Deputy Director, *Russian State Library for the Blind* – członkini komitetu sterującego sekcji Libraries Serving Persons with Print Disabilities.
Ermolenko Stanislav – *Head of the Department of Valuable and Rare Books, State Regional Scientific Library of Novosibirsk* – członek komitetu sterującego sekcji Rare Books and Special Collections.
Esman Karina – *lead librarian cataloger, The National Library of Russia* – członkini komitetu sterującego sekcji Cataloguing.

- Golubtsov Stanislav – *Head of Cataloguing Department, The National Library of Russia* – członek komitetu sterującego sekcji Subject Analysis and Access.
- Kolgushkina Elena, *Head of Foreign Acquisitions Sector, Russian State Library* – członkini komitetu sterującego sekcji Acquisition and Collection Development.
- Koloso Evgeny – *Deputy Director for Library Technology, Sverdlovsk Regional Interethnic Library* – członek komitetu sterującego sekcji Library Services to Multi-cultural Populations.
- Kolpakova Mariia – *Head of the Sector for the International Experience Study and Methodological Development, M.I. Rudomino All-Russia State Library for Foreign Literature* – członkini komitetu sterującego sekcji Preservation and Conservation.
- Kosenko Dmitry – *1 Category Bibliographer, Department of formation and processing of information resources, Boris Yeltsin Presidential Library* – członek komitetu sterującego sekcji Reference and Information Services.
- Krymskaya Albina – *Associate Professor and Deputy Dean, Library and Information Science Department, St. Petersburg State University of Culture* – Przewodnicząca sekcji Education and Training.
- Mutyev Victor – *Associate Professor (Medialogy and Literature Department), Head of the Scientific and Creative Programs, Saint Petersburg State University of Culture* – członek komitetu sterującego sekcji News Media.
- Neshcheret Marina – *Senior researcher, Research Centre for library development in the information society, Russian State Library* – członkini komitetu sterującego sekcji Bibliography.
- Novikov Alexey – *Deputy Head, Restoration Department, Russian State Library* – członek komitetu sterującego sekcji Preservation and Conservation.
- Ponomarenko Maria – *Head bibliographer of the Children's Books and Children's Programs Center, M.I. Rudomino All-Russia State Library for Foreign Literature* – członkini komitetu sterującego sekcji Literacy and Reading.
- Purnik Anton – *Head of Project Management Department, Russian State Library for Young Adults* – członek komitetu sterującego sekcji Libraries for Children and Young Adults.
- Ramazanova Dzhamilya – *Head, Rare Books Department, Russian State Library* – członkini komitetu sterującego sekcji Rare Books and Special Collections.
- Shibaeva Ekaterina – *Deputy Editor in Chief – Executive Secretary of the Periodicals Department, Russian State Library* – Information Coordinator sekcji Social Science Libraries.
- Zavialova Liubov – *Leading Specialist of the Department of Linguistic, Software and Technological Support, Boris Yeltsin Presidential Library* – członkini komitetu sterującego sekcji Subject Analysis and Access.
- Zaytseva Liudmila – *Head of General Planning and Reporting Department, Russian State Library* – członkini komitetu sterującego sekcji Statistics and Evaluation.

BIBLIOGRAFIA

- AIB (2022). *Solidarietà al popolo ucraino dall'AIB* [online]. Associazione Italiana Biblioteche [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.aib.it/attivita/comunicati/2022/97314-solidarieta-al-popolo-ucraino-dallaib/>.

- AIB (2022a). *Nessuna guerra o rappresaglia economica giustifica la discriminazione di un popolo o delle sue espressioni culturali* [online]. Associazione Italiana Biblioteche [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.aib.it/attivita/comunicati/2022/97426-nessuna-guerra-espressioni-culturali/>.
- Akimov, Ivan (2022). *Более 150 деятелей культуры поддержали решение Путина о проведении спецоперации на Украине*. *Gazeta.Ru* [online] 04.03.2022 [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.gazeta.ru/social/news/2022/03/04/17380873.shtml?updated>.
- ALA (2022). *ALA Stands With Ukrainian Library Community* [online]. American Library Association [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.ala.org/news/press-releases/2022/03/ala-stands-ukrainian-library-community>.
- Babbie, Earl (2004). *Badania społeczne w praktyce*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN.
- Bieliaszyn, Wiktoria (2022, 7 marca). Iwan Wyrypajew: *Rosja też jest okupowana*. „Gazeta Wyborcza”, 7 marca 2022, s. 13.
- CILIP (2022). *Statement of Solidarity With Librarians, Archivists and Information Professionals in Ukraine* [online]. Chartered Institute of Library and Information Professionals [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.cilip.org.uk/news/597028/Statement-of-solidarity-with-librarians-archivists-and-information-professionals-in-Ukraine.htm>.
- Czaja, Jan (2007). Zachód – pozycja i uwarunkowania globalne. *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, nr 2, s. 29-47.
- DBV (2022). *Der Deutsche Bibliotheksverband ist solidarisch mit der Ukraine: Empfehlungen zur Kooperation mit russischen Einrichtungen* [online]. Deutsche Bibliotheksverband [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: https://dbv-cs.e-fork.net/sites/default/files/2022-03/2022_03_07_Stellungnahme%20des%20dbv%20Ukraine%20Kooperation%20russische%20Einrichtungen_final_0.pdf.
- EBLIDA (2022). *Press Release: The Russian Federation Barbaric Attack Against Ukraine – Joint European Declaration* [online]. European Bureau of Library, Documentation and Information Associations [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <http://www.eblida.org/news/the-russian-federation-barbaric-attack-against-ukraine.html>.
- EBLIDA (2022a). *Newsletter, No. 3, March 2022* [online]. European Bureau of Library, Documentation and Information Associations [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: [https://mailchi.mp/290b6c0d617e/eblida-newsletter-5192138?e=\[UNIQID\]#4](https://mailchi.mp/290b6c0d617e/eblida-newsletter-5192138?e=[UNIQID]#4).
- Ernaux, Annie (2022). *Lata*. Wołowiec: Wydaw. Czarne.
- EUA (2022). *EUA suspends membership of 14 Russian universities following statement by university leaders* [online]. European University Association [dostęp: 26.08.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.eua.eu/news/842:eua-suspends-membership-of-12-russian-universities-following-statement-by-university-leaders.html>.
- Given, Lisa M., ed. (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore: SAGE.
- Hall, Edward T. (2001). *Poza kulturą*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN.
- IFLA (2022). *IFLA Statement on Ukraine* [online]. International Federation of Libraries and Associations [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.ifla.org/news/ifla-statement-on-ukraine/>.

- IFLA (2022a). IFLA response to the situation in Ukraine [online]. International Federation of Libraries and Associations [dostęp: 26.08.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.ifla.org/news/ifla-response-to-the-situation-in-ukraine/>.
- IFLA (2022b). IFLA Strategy 2019–2024 [online]. International Federation of Libraries and Associations [dostęp: 26.08.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.ifla.org/strengthen-the-global-voice-of-libraries/>.
- Jäger, Siegfried (2001). Discourse and Knowledge: Theoretical and Methodological Aspects of a Critical Discourse and Dispositive Analysis. In: *Methods of Critical Discourse Analysis*. Ed. by R. Wodak & M. Meyer. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE, pp. 32-62.
- Konieczna, Jadwiga, red. (2017). *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Przeszłość i teraźniejszość 1917-2017*. Warszawa: Wydaw. SBP.
- KRASP (2022). *Apel do środowisk akademickich i elit intelektualnych w związku z agresją Rosji na Ukrainę* [online]. Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich [dostęp: 26.08.2022]. Dostępny w WWW: https://www.krasp.org.pl/resources/upload/aktualnosci/2020-2024/Apel_do_srodowisk_akademick_i_elit_intelekt_Ukraina_2_03_22_new_link.pdf.
- LIBER (2022). *LIBER Statement on Ukraine* [online]. Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://libereurope.eu/article/liber-statement-on-ukraine/>.
- LNB (2022). *Public Appeal to the World Community of Libraries Regarding the Solidarity Initiatives with the People of Ukraine* [online]. Latvijas Nacionālā Bibliotēka [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://lnb.lv/en/public-appeal-world-community-libraries-regarding-solidarity-initiatives-people-ukraine>.
- Mężyński, Andrzej (1992). Jeszcze raz o Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. *Bibliotekarz*, nr 9, s. 20-24.
- MKRF (2022). *Деятели культуры России — в поддержку позиции Президента по Украине и Крыму* [online]. Министерство Культуры Российской Федерации [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: https://culture.gov.ru/press/news/deyateli-kultury-rossii-v-podderzhku-pozitsii-prezidenta-po-ukraine-i-krymu20171009103201/?sphrase_id=478643.
- NLA (2022). *Nordic Library Associations Condemn War in Ukraine* [online]. Nordic Library Association [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://upplysing.is/wp-content/uploads/2022/03/Nordic-library-associations-condemn-war-in-Ukraine.pdf>.
- O’Leary, Zina (2017). *The Essential Guide to Doing Your Research Project* (3rd ed.). London: SAGE.
- PAP (2022). *Putin podpisał ustawę o karach za „szerzenie dezinformacji”* [online]. Polska Agencja Prasowa [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1103696%2Cputin-podpisal-ustawe-o-karach-za-szerzenie-dezinformacji.html>.
- PCP (2022). *Обращение Российского Союза ректоров* [online]. Российский Союз Ректоров [dostęp: 26.08.2022]. Dostępny w WWW: <https://rsr-online.ru/news/2022/3/4/obrashenie-rossijskogo-soyuza-rektorov/>.
- RBA (2022). *Заявление Правления Российской библиотечной ассоциации* [online]. Российская библиотечная ассоциация [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: http://www.rba.ru/news/news_4792.html.

- SBP (2022). *Apel Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotyczący wykluczenia wszystkich rosyjskich organizacji i bibliotek z Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich IFLA* [online]. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=24168&prev=260>.
- UBA (2022). *The Appeal of the Ukrainian Library Association to IFLA President and Governing Board and IFLA Members* [online]. Українська бібліотечна асоціація [dostęp: 13.03.2022]. Dostępny w WWW: <https://ula.org.ua/en/>.
- UBA (2022a). *The Second Appeal of the Ukrainian Library Association to IFLA President and IFLA Governing Board* [online]. Українська бібліотечна асоціація [dostęp: 17.03.2022]. Dostępny w WWW: https://ula.org.ua/resursy/dokumenty-uba?fbclid=IwAR3Iuk6VYOx9lN_5_H0_o4eqkhjHuXNmSX3w6a18qoW-2N4J4oF-1CodkbJQ.
- Wodak, Ruth; Meyer, Michael, ed. (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 27 sierpnia 2022 r.